

Discussienota “Naar een socialere bijstand”

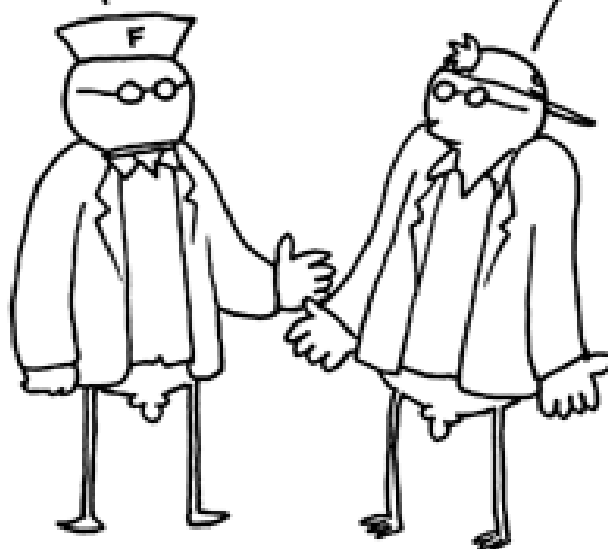
GroenLinks Den Haag

November 2015

FOKKE & SUKKE HEBBEN EEN OPLOSSING

DIE MENSEN UIT
DE SOCIALE
WERKPLAATS

...DIE KUNNEN
TOCH GEWOON IN
DE GEMEENTE-
RAAD?

RGVT

GROENLINKS

Inleiding

Er is veel in beweging rond de bijstand. Sommige gemeenten experimenteren met een andere uitvoeringspraktijk, met minder controles en meer ruimte voor eigen initiatief van de bijstandsgerechtigden. Met deze nota wil GroenLinks Den Haag de discussie hierover op gang brengen in Den Haag.

Bijstand is er voor mensen die niet genoeg inkomen of vermogen hebben om in hun levensonderhoud te voorzien. En ook niet in aanmerking komen voor een andere uitkering. Met een bijstandsuitkering kunnen zij de periode overbruggen totdat zij weer betaald werk vinden. De gemeente helpt bij het vinden van geschikt werk en zorgt voor een uitkering als dat nodig is. (bron: www.rijksoverheid.nl).

De bijstand gaat er dus vanuit dat mensen in de bijstand zitten en daar weer uit komen doordat ze werk vinden. Het huidige beleid is er vooral op gericht om mensen weer aan het werk te krijgen via gemeentelijke re-integratie trajecten. Hieraan ligt een aantal ideeën ten grondslag, waar over we met dit stuk de discussie graag willen aangaan.

Er is onvoldoende werk

Er zijn in Den Haag ruim 43 duizend werklozen (17,7% van de beroepsbevolking). Er zijn 22.940 bijstandsgerechtigden. De arbeidsmarktregio Haaglanden is een van de drie slechtste van het land (bron UWV). Dit verandert de komende jaren niet. Kortom er is structurele werkloosheid, waardoor er een structureel deel van de bevolking werkloos is.

Mensen willen graag werken

De helft van de mensen in de bijstand zit er korter dan drie jaar in, deze mensen willen ook graag uit de bijstand. De andere helft zit er langer dan drie jaar in, waarvan 10% langer dan tien jaar. Een groot deel van deze mensen wil graag aan het werk, een klein deel kan of wil niet aan het werk (denk aan mensen met een stoornis, handicap, te laag IQ etc.)

De gemeente weet het beste hoe je mensen uit de bijstand haalt

De huidige regelgeving voorziet erin dat mensen die in de bijstand zitten in een gemeentelijk re-integratie traject komen. In 2014 zijn er 11.000 mensen een dergelijk traject ingegaan en hebben er 6.000 werk gevonden. De trajecten zijn grotendeels standaard trajecten en kennen veel strikte regelgeving. Ze bieden weinig ruimte aan mensen om te ondernemen, coöperaties op te zetten of bij te verdienen. Veel mensen willen dit juist zelf het heft in handen nemen. Deze zelf opgezette re-integratie trajecten helpen mensen vaak meer dan vooropgezette. Die gaan meer uit van de eigen kracht van mensen.

Re-integratie, stimulering, controle en verantwoording kosten veel geld

De kosten voor re-integratie zijn hoog. De rijksmiddelen lopen terug: van 38 miljoen euro in 2015 naar 34 miljoen in 2018. Dit geld zou ook besteed kunnen worden aan opleiding, verbetering leefomstandigheden, starten van een onderneming of gezinsondersteuning. Vaak hebben bijstandsgerechtigden zelf een heel goed beeld wat ze nodig hebben om een stap te maken richting een zelfstandig bestaan met eigen inkomen en onderhoud

Participatie paradox

Door de strikte regelgeving wordt het bijstandsgerechtigden onmogelijk gemaakt om bijvoorbeeld betaald schoon te maken bij hun oude familieleden, of tegen een kleine vergoeding op te passen op kinderen van werkende familieleden. Dit stimuleert de participatiesamenleving niet, terwijl deze participatie nu juist van de bijstandsgerechtigden wordt verwacht.

Het kan anders

Artikel 83 van de participatiewet biedt ruimte om op kleine schaal een experiment op te starten in de bijstand om gelden effectiever te besteden. Vier gemeenten (Utrecht, Nijmegen, Wageningen en Tilburg) hebben toestemming gevraagd om een experiment te beginnen om mensen minder te controleren en meer ruimte te geven voor initiatieven. In de Tweede Kamer is een motie aangenomen die stelt dat de verantwoordelijk staatsecretaris deze ruimte moet verlenen.

Discussiepunten

1. Door mensen zelf verantwoording te geven over hun re-integratie, ontstaat er meer ondernemingszin
2. Door bijstandsgerechtigden zelf verantwoording te geven over hun re-integratie, wordt geld directer en effectiever besteed. Door bijstandsgerechtigden minder regels op te leggen, kunnen zij beter deelnemen aan de samenleving
3. In de wet is er ruimte voor om te experimenteren met een vrijere bijstand, deze ruimte zou de gemeente Den Haag ook moeten benutten.

Bijlagen

Het Aanvalsplan Werkgelegenheid meldt dat Den Haag 22.940 bijstandsgerechtigden telt. waarvan:

0 tot 1 jaar in de bijstand: 5.947 mensen
1 tot 3 jaar in de bijstand : 5.773 mensen
3 tot 10 jaar in de bijstand : 8.643 mensen
10 jaar of meer in de bijstand: 2.096 mensen.

Den Haag heeft meer bijstandsgerechtigden dan andere steden:

Den Haag (92 per 1.000 inwoners)
Delft (52 per 1.000 inwoners)
Rijswijk (52 per 1.000 inwoners)
Leiden (44 per 1.000 inwoners)
Leidschendam-Voorburg (44 per 1.000 inwoners)

De groep is samengesteld uit mensen die niet kunnen werken en mensen die werk zoeken.

Sommigen kunnen niet (full time) werken

Mensen kunnen niet werken vanwege een psychische stoornis, een handicap, (deze laatste groepen gaan toenemen met het afschaffen van beschut werk en Wajong) een te laag IQ, enz. Zij worden geacht een tegenprestatie te leveren – ze worden geleid naar participatie.

Het grootste deel wil graag werken

Het grootste deel van het bestand bestaat uit mensen die wel willen en kunnen werken, maar die geen werk kunnen vinden. Ook mensen met een handicap (bijvoorbeeld wajongers) horen daarbij. De groep ouderen (boven de 40) onder hen neemt snel toe. Ondernemers en zzp-ers die het niet redden horen ook tot deze groep.

Mensen die in deze tijd hun baan verliezen zijn daar vaak niet zelf schuldig aan, het komt door de slechte economische toestand. Ook als ze gaan solliciteren maken ze door die economie weinig kans op werk.

Hoe kom je uit de bijstand?

1. Werk
2. Starten van een bedrijf

1. Werk

1.1 Er is geen werk voor iedereen in Den Haag

Werken is goed voor een mens. Iedereen is er trots op om zelf het brood te kunnen verdienen voor zichzelf en zijn of haar kinderen. Door werk ontwikkel je jezelf, en werk levert sociale contacten en status op. Daarom is ons sociale stelsel er op gericht om mensen aan het werk te krijgen. In een ideale wereld zou iedereen werk hebben dat hij of zij als zinvol ervaart. Helaas leven we niet in de ideale wereld. Volgens het Aanvalsplan Werkgelegenheid telt Den Haag 43.442 geregistreerde werkzoekenden (17,7% van de beroepsbevolking) begin 2015. De Programmabegroting van de gemeente Den Haag 2014 – 2018 meldt: “De regio Haaglanden behoort volgens het UWV tot de drie slechtste arbeidsmarktregio’s van het land. Kortom, er zijn te weinig banen in Den Haag, en dit blijft de komende jaren zo.

1.2 Werkgevers krijgen teveel sollicitaties

Voor werkgevers betekent de sollicitatieplicht dat ze zoveel reacties op vacatures krijgen dat het selecteren van de juiste medewerker steeds duurder en lastiger wordt.

1.3 De combinatie werk en uitkering is lastig in Den Haag

Landelijk gezien heeft een op de tien bijstandsgerechtigden betaald werk. De inkomsten hiervan blijven in die gevallen onder het bijstandsniveau, waardoor de werknemers een aanvullende uitkering krijgen. Hoe langer iemand een uitkering ontvangt, hoe minder vaak de combinatie met betaald werk voorkomt. In Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Maastricht komt de combinatie van baan en uitkering relatief het minst voor.

1.4 Vrijwilligerswerk leidt niet tot werk

Een verplichting tot het doen van vrijwilligerswerk, leidt er niet toe dat mensen in de bijstand sneller een baan vinden. Dat concludeert promovendus Thomas Kampen van de Universiteit van Amsterdam. Het tegenovergestelde wordt juist bereikt: bijstandsgerechtigden die vrijwilligerswerk doen, vinden zelden een baan.

1.5 De participatie paradox

Den Haag legt die alleen een verplichting tot tegenprestatie op wanneer mensen zelf geen zinvol vrijwilligerswerk kunnen vinden. De uitvoeringspraktijk blijkt anders, mensen voelen wel de dwang van een verplichting. Ook als ze met schriftelijke bewijzen komen van hun vrijwilligersactiviteiten worden die afgekeurd. Sommige vrijwilligerswerk kan korting opleveren op je bijstandsuitkering. Zo kan stofzuigen voor je tante of mantelzorgen voor je buurvrouw gezien worden als ‘op geld waardeerbare arbeid’. Door de kostendelersnorm wordt het mensen onmogelijk gemaakt om bijvoorbeeld hun zieke vader in huis te nemen en te verzorgen¹. Dat leidt tot een participatie-paradox: het kabinet vindt participatie erg belangrijk, maar mensen in de bijstand worden beboet en gekort als ze iets voor een ander doen.

1.6 Kosten re-integratie

De controle, verantwoordings- en stimuleringscarroussel in de bijstand blijkt is duur te zijn. Re-integratie kost geld. Volgens de Programmabegroting 2015-2018 waren in 2015 de lasten 65.844.000 de baten 9.880.000 , wat een negatief saldo oplevert van 55.964.000. (Dat geld gaat overigens niet alleen naar re-integratie van bijstandsgerechtigden, maar ook naar andere instrumenten zoals subsidies voor werkgevers).

1.7 Kosten participatie

Het is nog onbekend wat de kosten zijn van de uitvoering van de participatietrajecten. Volgens antwoorden op technische vragen over de Jaarrekening 2014 zijn de kosten van de uitvoering van de wettelijke tegenprestatie nog niet bekend. Het rijk vergoedt geen extra uitvoeringskosten.

2. Onderneming starten

2.1 Bijstand voor ondernemers

In theorie is het mogelijk om een onderneming te starten vanuit de bijstand. In de uitvoeringspraktijk is dat erg moeilijk. Je moet dan een aanvraag doen bij de bijstand voor ondernemers die hetzij begin kapitaal verstrekt, hetzij je inkomen aanvult tot bijstandsniveau. Juist voor kleinschalige bedrijfjes die niet veel meer dan bijstandsniveau gaan omzetten is het vrijwel onmogelijk om een bedrijfsplan te schrijven dat geaccepteerd wordt. (Denk aan een oudere vertaalster/kunstenaar, een jonge kleermaker.) Al snel wordt gezegd dat dit bedrijf niet levensvatbaar is. Ook voor ondernemers die failliet gingen is het erg moeilijk om een herstart te maken.

2.2 Sociale coöperatie starten

Een nieuwe vorm is de sociale coöperatie. De gemeente faciliteert in theorie groepen mensen die samen iets willen beginnen. In de praktijk zijn de individuele gesprekken met de bijstandsbuitenaar zeer moeizaam, zo niet ontmoedigend, voor deze mensen. En startkapitaal, bijvoorbeeld voor het huren van een pand, moet de coöperatie zelf ergens weten te vinden.